

SÖYLEŞİ: EŞCİNSELLERİN KURTULUŞU HETEROSEKSÜELLERİ ÖZGÜRLEŞTİRECEKTİR

Röportaj: Emel Akpınar

Söyleşimizin ilk bölümünde¹ Kaos GL'den Remzi Altunpolat ile cinsel yönelim kavramı, heteronormatif sistem, sosyal hayatta Türkiye Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Transgender ve İnterseks (LGBTİ) kişilerin yaşadıkları hak kayıpları gibi genel konular üzerine konuşmuş ve LGBTİ'lerin belli yaşam tarzlarına ve alanlarına hapsedilmemesi gerektiği, farklı kültürel sosyo-ekonomik sınıflardan insanlar oldukları üzerinde durmuştuk. Remzi Altunpolat söyleşimizin ikinci bölümünde sorularımızı söyle yanıtladı.

Buradan militarizme geçelim. Bu kadar heteroseksist bir dünyada, militarizm içinde var olmak ya da ondan muaolmanın eşcinsel erkekler ve trans kadınlar için oldukça zor olduğunu söyleyebilir miyiz?

¹ EMO Kadın Bülteni Nisan 2015 http://www.emo.org.tr/ekler/bd62783d2d38530_ek.pdf?dergi=990

Tüm dünyada militarizm ataerkil kurumların başında. Türkiye'de de "Her Türk asker doğar" ve her erkek doğan asker olur. Erkek, ailesini koruyacak güçlü-sert özellikleri askerlikte kazanır. Ordunun iç mantığı açısından zaten erkek olmayan askerlik yapamaz. Egemen algıya göre eşcinsellik, kadınsılıkla / efeminelikle / erkekliliğini kaybetmiş olma hali ile özdeşleştirildiğine göre, eşcinsel erkeklerin askerlikten çürük raporu almaları için istenen şey efemine olmaları, kadınsı davranışlar sergilemeleridir (kadınsı ne ise...). Bir de cinsel ilişki esnasında pasif olduğunuzu göstermeniz beklenir, bir tür penetre etme ile... Çünkü penetre eden iktidarda olandır.

Cinselliği eşit yaşamayı beceremediğimiz için

sistemin mutlaka bir iktidar ögesi tanımlaması gerekiyor diyebilir miyiz? Bu noktada aslında heteroseksüellik açısından da bir fark yok. Baktığımızda, bu sorgulama alenen özel hayatın ihlali. Anayasaya aykırı.

Kuşkusuz. Almanya’da yapılan bir haberde TSK’nın eleştirilmesi nedeniyle “Artık bu boyutta istemeyelim bari” dendi. Ancak yine de feminen olduğunuzu göstermeniz gerekiyor. 50’lerden kalma, ABD’de McCarthy dönemi muhafazakârlığının ürünü olan Minnesota testi ve DSM2 denilen “eşcinselliği cinsel bozukluk olarak tarifleyen” hükümler uygulanıyor. Askerlik şubesinde, hastanede, heyet önünde yaşadığınız şiddetin boyutunu düşünün. Çürük raporu almakla da bitmiyor. Bir iş yeri sorduğunda, eşcinsel olduğunuzu söylemeniz tekinsiz bir durum. İşe girip girememe ya da işten atılma korkusu yaşıyorsunuz. Kamu görevi için de “Neden askerliğini yapmadın?” diye sorulacak. Bu işleri yapmak istiyorsanız paşa paşa gidip askerliğinizi yapacaksınız.

Translar açısından da durum farklı değil. Nereyse trans olmanız isteniyor. Aynı testlere maruz kalabiliyorlar. Mesele ikna olmak değil, o nefreti kusmak, bedel ödetmek: Madem askerlik yapmayacaksınız bütün bunlara maruz kal... Aradaki fark, eşcinseller için “cinsel bozukluk”, translar için “ileri derecede cinsel bozukluk” şeklinde sınıflandırma yapılması.

Peki, bütün bu kuşatılmışlığın içerisinde örgütlenmek, dayanışmak adına neler oluyor?

Kolay olmuyor, ancak önemli aşamalar kaydedildiğini düşünüyorum. Yaklaşık 20 yıl önce Türkiye’de LGBTİ hareketinin ortaya çıktığı zamanlarla aynı değil. O günlerde az sayıda aktivist birbirini bir yerlerde bulur, buralardan kovulur ya da kovulmayı göze alır, eşcinsel dostu denen belli

mekânlarda bir araya gelirdi. KaosGL’nin fotokopi fanzin olduğu bir dönem...

Kaos GL bu anlamdaki ilk örgütlenme mi?

Hayır. Ankara’da Kaos GL, İstanbul’da Lambda İstanbul eş zamanlı iki yapı. 1980’e kadar götürülebilecek “bir araya gelme”ler var. Darbe öncesi İzmir Çevre Sağlığı Derneği’nde İbrahim Eren etrafında kapalı tanışma toplantıları yapan, 85’lerde eski sol, anti-militaristler, feministler, yeni sol ve yeşillerin oluşturduğu Radikal Demokratik Yeşil Parti Girişimi önemli. Ana akım medyada “eşcinseller parti kuruyor” şeklinde yansıtıldığı için birçok LGBTİ oradan ayrılmış. 1987’de transların açlık grevi var. Sokak Dergisi’nde, Nokta’da LGBTİ sayfaları var. 80’lerin sonuna doğru İstanbul’da Yeşil Bizans var. Ancak bunlar sonuçlanmamış örgütlenmeler. 1993’te Ankara’da Kaos GL ve İstanbul’da Lambda İstanbul kurulunca “kendi adıyla” ortaya çıkan bir tarihten bahsedebiliyoruz. 1996’da ilk kez 8 Mart, 2001’de KaosGL’nin 1 Mayıs’a çıkması... Ama bunlar hep çıkalım/ çıkmayalım diye tartışılan zamanlar.

LGBTİ hareketinin 1 Mayıs’taki varlığı dikkat çekici. Neticede alandaki insanların politik bir duruşu olduğu aşikâr; ama çoğunun gizli maço olduğunu da söyleyebilir miyiz?

Valla açık maço! İlk yürüyüşe çıktığımızda “Ulan bu ibneler de nereden çıktı” bakışlarıyla karşılaştık. Egemen sol anlayışın LGBTİ’lere nasıl baktığı ayrıca konuşulmalı. Ayrıca medyanın “Aaa bu renkli tipler ne kadar ilginç, renkli bayraklarıyla geldiler, şen insanlar” şeklindeki algısı ve bunu bir “değişiklik, enstantane, hoşluk” gibi tanımlaması...

...ki aslında, her şeyimizi grileştirmeye çalış-

tıkları bu dünyada, o renkli duruş çok kıymetli. Renkli olan her şey bir nevi göze batmaktır ve göze batmaktan korkmamak çok ciddi bir politik duruştur.

Egemen algıda o renklilik bir tür “hafiflik” kodlamasının sonucu. Eksantrik tiplerin geldiği, ama çok da ciddiye alınması gerekmeyen bir şey... Alttan alta bir alay etme hali...

Hippi felsefesine de “çiçek çocuklar” denmişti. Bütün bunlar aslında bir değersizleştirme çabası olsa gerek.

Art alanı açısından baktığımızda hakikaten ayrımcı. Bu ortamda, yine de 2005 ve 2006’da KaosGL ve Lambda İstanbul dernekledi. Üniversitelerde de lezbiyen-gey toplulukları (Legato) vardı. 2000’lerin başında İzmir’de Siyah Pembe Üçgen ve 2007-2008’de Diyarbakır’da Piramit GL örgütlendi. Piramit GL sonra Hejin oldu, Hebin’ü dönüştü. Kendi içinden bir de Keskesor kuruldu. Bugün 2 örgütlenme var orada. (Diyarbakır’ın lokasyon olarak önemine değiniyorum). Bu arada hukuksal problemlerle karşılaşıldı. Lambda İstanbul ve Siyah Pembe Üçgen hakkında ahlaka mugayir olmaktan kapatma davaları açıldı. Kaos GL’nin dergisi poşette satıldı. Poşetten kurtuldu ama pornografi sayısı dağıtılmadan toplatıldı ki mesele aslında pornografiyi tartışmaktı. İçinde pornografik bir şey yoktu. Derginin genel yayın yönetmeni mahkemeye çıktı. Bunların mevcut muhafazakâr iklim içerisinde yine yaşanmaya çağının garantisi yok. Örneğin Bülent Arınç LGBTİ örgütleri için “Demirtaş’a oy verenler” dedi. “GL Kaos diye bir örgüt var, benim pornoma dokunma dedi” diyor. Baktığımızda ne olacağı belirsiz. Fakat LGBTİ örgütlenmeleri zaman içerisinde güçlendi. 90’larda Kaos GL’nin başladığı “Eşcinsellerin Sorunları ve Toplumsal Çözüm Arayışları Sempozyumu” buluşmaları gerçekleşti. Lambda İstanbul’un 2003’ten sonra yapabildiği yürüyüşler 30-40 kişi başlayıp, 2007’den sonra artan

katılımla devam etti. 2014’te 70-100 bin gibi rakamlar söyleniyor. Onur haftaları, Mersin’de 7 Renk, Adana’da Queer Adana, Dersim’de Roştıya Asme, Malatya’da Malatya Gençlik İnisyatifi... 2007’de Bilgi Üniversitesi’nde Gökkuşluğu Kulübü büyük tartışma yarattı, YÖK’e şikâyet edildi; ama kuruldu.

Peki, Queer kavramını biraz tarifleyebilir miyiz? LGBTİ ile ilgili tüm çalışmaları mı kapsıyor, yoksa Queer teorisinin daha farklı bir alanı mı var?

Üçlü bir tanım şeklide kullanılıyor değişik yerlerde. Birincisi şu; LGBTİQ, yani ardına eklenen bir kategori. İkincisi ise LGBTİ ve ek olarak devam eden, hepsini kapsayan bir şemsiye kavram. Üçüncü bir tanım ise sınırları silen, sabit bir heteroseksüel yahut eşcinsel kimliği kabul etmeyen, cinsel kimliklerin tecrübelerine göre değiştiğini söyleyen, bir tanımlamaya girmek istemeyen, kategorileri reddeden, bunların bir iktidar rejimi sonucu olduğunu söyleyen akademik/teorik ve politik bir hat.

Bu kendiyle çelişebilecek bir kavram değil mi? Tanımları, kavramları, sınırları reddederek yola çıkılsa da analiz edildikçe kendi sınırlarını oluşturması muhtemel...

Aslında her tür iktidarlaşmayı reddediyor. Bir merkez tanımlamıyor. Var olan merkezi parçalamak istiyor. Herhangi bir cinsel kimliği getirip merkeze koymuyor. Cinsel benlik, cinsel yönelim, cinsel kimlik arasında bir tür zincir olduğunu reddediyor. Kadın-erkek kategorilerini reddediyor. Feminizm de cinsiyet ayrımının toplumsal olarak kurgulandığını söylüyor: “Cinsiyet toplumsaldır. Anlamın, kültürün, tarihin öncesinde herhangi bir cinsiyet yoktur.” diyor. Vajinasına ya da penisine bakarak bir kişiye kadın ya da erkek demiyor. Muğlak, istikrarsız ve anarşist. Normatif olanı yıkma kaygısı var. Yıkarken de yerine yeni bir “normallikler rejimi” koymak istemiyor. Onur Haftası kapsamında görebildiğin gey ekonomisini/turizmini ve eşcinsel

evliliklerin de heteroseksüel evlilikler gibi kurum-sallaşmasını reddediyor. Peki, mücadeleye “esas” teşkil edecek bir kimliği ortadan kaldırdığında ne olacak? Yani LGBTİ’ler bu verili sistem içerisinde nasıl kendi kimlikleriyle var olacaklar? Ayrımcılık nasıl engellenecek? Queer aslında bir belirsizliği ifade ediyor.

Benim durduğum nokta pratik ve politik olarak şu: Birincisi kimliğim, egemen olana karşı yönelteceğim bir silahtır. Çünkü kimliğim reddedilmektedir. Dolayısıyla önce kendi adımla çağrılmayı istemek, egemen olanı aşındırmak önemlidir. Kendi kimliğime el koyacağım, “Ben varım” diyeceğim. İkincisi, bunu egemen sisteme doğrultabileceğim bir silaha dönüştürecek; ama orada kalmayacağım. Dolayısıyla üçüncüsü kendimden de özgürleşeceğim. Her anlamda bu böyle: Kürt’sem Kürt kimliğimden, eşcinsellem eşcinsel kimliğimden özgürleşme, bir şeye hap-solmama olarak görüyorum. Baktığımızda feminizmin, siyah hareketinin ya da başka kurtuluş mücadelelerinin de derdi böyle özcü bir kimlik yaratmak değil. Tamamen aslında kadın, erkek vb. kategorilerin ortadan kalktığı bir dünyayı amaçlıyor. Onlarla buluşmaktır derdimiz, Queer hattında da bu olmalı. Dolayısıyla, LGBTİ+Q tanımı bana anlamlı gelmiyor. Kapsayıcı bir şemsiye olarak kullanılabilir mi, bu tartışılabilir.

Onur Yürüyüşü ve LGBTİ hareketi –sosyal medyanın da etkisiyle- Gezi döneminde bir görünürlük kazandı. Peki, hareketin içinden bakınca bir “Gezi öncesi / Gezi sonrası” var mı? Çok şey değişti mi Gezi döneminde?

Kaos GL ve Lambda İstanbul uzun süre çalışmalar yaptı. Ayrıca İzmir’de Baki Koşar anısına etkinlikler yapıldı. Bunlar aktivistlerin öğrenip güçlendiği, Türkiye’nin toplumsal politik gündemine bağ kurup tartıştığı zeminler oldu. İstanbul’daki Onur Haftası’na katılım 2007’den sonra zaten giderek artıyordu. 2012’deki yürüyüşte 15-20

bin kişi olduğu söyleniyor.

Gezi’de tamamen yeni bir şey ortaya çıktığını düşünmüyorum açıkçası. Gezi süreci, Türkiye’nin yakın tarihindeki en büyük toplumsal kalkışmalarından... Kentsel hareketleri ve her anlamda yeniliği de içeren bir hareketti. Ancak Gezi bir anda ortaya çıkmadı. Yıllardır Türkiye’de olan Tekel direnişi, HES mücadeleleri, LGBTİ mücadeleleri, Antikapitalist Müslümanların ortaya çıkması gibi süreçlerin de birikimi vardı. Tabi bu söylediğim İstanbul ve Ankara’ya dair. Gezi derken yine aslen İstanbul üzerinden konuşulabilir; ama her yerde aynı değil. Demek istediğim, sonuçta 3-5 kişinin çıkması başka bir şeydir. Örneğin Mersin, Adana, Antakya’da, Kürt ya da Arap Alevi nüfusun daha etkin olduğunu gördük.

Gezi’de üç tane çok belirgin grup ortaya çıktı: LGBTİ’ler, Antikapitalist Müslümanlar ve taraftar grupları. Antikapitalist Müslümanlar önemli bir görünürlük elde etti; ama geniş kitleleri etkileyemedi. Söylemini sola doğru yöneltti ve muhafazakâr kesimdeki etkisi sınırlı kaldı. Taraftar grupları yaratıcılık açısından önemliydi. Asıl büyük kazanımı sağlayan LGBTİ’ler oldu denebilir. Ancak LGBTİ hareketi Gezi’den sonra ortaya çıkmış, Gezi’yle var olmuş gibi bir algı oluşması yanlış.

Onur Yürüyüşü’nü Gezi süreci ile duyan büyük bir kesim yok mu?

Öyle düşünmüyorum. 1 sene öncesinde 15-20 bin gibi bir sayıdan bahsediyoruz. Evet, Gezi’den sonra bir sıçrama yaşandı. Başka politik hareketler, sol politika, odalar, sendikalar vs. çok daha kolay telaffuz etmeye, yakından bakmaya ve hatta kendi içinde LGBTİ’lerle ilgili çalışmalar yapmaya başladı. Bu inkâr edilemez. Fakat hareketin tümüne bakınca, ilmek ilmek örülen bir şey. Gezi sırasında belli hareketlerle yan yana gelmiş, karşılaşmış oldu. Nicel anlamda ve örgütlenme alanı açısından genişledi. Mesela bir “Kürdistan LGBT” oluşumu

ortaya çıktı. 2011'den beri HDP'de yer almaktaydı, CHP'de de 7 Haziran seçimlerine gidilirken bir etki yarattı. Ancak hareketin bütün sürecini hesaba katmadan "Gezi öncesi tamamen farklı bir durum vardı, sonra çok daha farklı bir hale dönüştü" şeklinde anlaşılmalı. Tam da anlatığım gibi, 20 yıllık bir mücadelenin sonucunda bu noktaya geldi. 1 Mayıs'ta, Irak'taki Savaşta Hayır Platformu'nda, Güler Zere Platformu'nda var olduk. Sendikalarla ve sol hareketle bir şeyler yapmaya çalıştık... Bir de nicelik ve görünürlük açısından yaşanan sıçramanın niteliğe dönüşmesi ayrıca tartışılmalı.

Peki, buraya kadar geldiğimiz noktada eklemek istediklerin neler?

LGBTİ hareketi güçlü bir biçimde yoluna devam ediyor. Türkiye'deki muhalefet bunu görmeye başladı. Artık sendikalarda, Kamu Emekçileri Sendikası Konfederasyonu (KESK) ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM SEN) içerisinde yaptığımız çalışmalar var. Daha önce TMMOB Mimarlar Odası'yla çalıştık. Türk Tabipleri Birliği ile artık yavaş yavaş bir şeyler yapıyoruz. Şimdi Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası ve Tüm Belediye ve Yerel Yönetim Hizmetleri Emekçileri Sendikası (TÜM BEL-SEN) ile bir şeyler yapacağız. Yani bu alanı genişletiyoruz. Ayrıca cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığının anayasaya girmesi önemli. Dünyada ilk olarak Güney Afrika'da ve sonra da Ekvator'da anayasaya girmiş. Ekvator'da yerli halkla yan yana durmuş. Güney Afrika'da ise ırkçı rejime karşı siyahlarla, Afrika Ulusal Kongresi içerisinde yer almış. Bu tarihi bilmek lazım. Dolayısıyla LGBTİ hareketinin Türkiye'de de toplumsal muhalefetin yanında yer alması önemlidir. Bundan özellikle toplumsal muhalefetin diğer bileşenleri bir tür ders çıkarmalı ve LGBTİ'lerle kurulacak ilişkiyi güçlendirmelidir. Amerika'da yaşıyormuşuz gibi değerlendiriliyor. Türkiye'deki LGBTİ hareketi liberalmiş gibi düşünülüyor. Türkiye'deki kolay

yaftalamalardan biridir bu. Son yıllarda çok yaygınlık kazandı. Nedir liberal olan? Onu tartışmak gerekir. LGBTİ hareketi talepleriyle, politik gündemiyle, yer aldığı bağlam açısından yürüdükleri açısından, müttefik olmaya çalıştıkları açısından hiçbir biçimde liberal değildir. Bu tür klişe, homofobik, heteroseksizmin ürünü olan şeylerden uzak durmak gerekir.

LGBTİ'leri hakikaten homojen görmemek gerekir. İçerisinde Müslüman, milliyetçi, ulusalcı, her kesimden insan vardır. Ontolojik olarak devrimci de değildir; ama hareketin durduğu yer ve politika bellidir. Ataerkiye, militarizme, ırkçılığa, nefrete karşıdır. Toplumsal barıştan yanadır. Yüzü genelde ilerici devrimci demokrasi güçlerine dönmüktür. LGBTİ'ler, LGBTİ'ciler vb. hani böyle bir örgüt, dernek ya da parti gibi adlandırılmasından rahatsızım. Yanlış kullanılıyor, dile öyle yerleşiyor. Mesela cinsiyet olarak yazılıyor bazen. LGBTİ diye bir cinsiyet yok. LGBTİ diye tek bir kişi de yok. Bir kişi aynı anda hem lezbiyen, hem gey, hem biseksüel, hem trans olamaz. Zaten şu "birey" meselesi de problemlidir. Kadın birey, Kürt birey, sosyalist birey, çevreci birey demediğimize göre LGBTİ birey de olmaz.

Bu da bir nevi kadın-bayan meselesi gibi... Bir insana gey, lezbiyen, transseksüel demek bilinçaltında kaba algılanıyor olabilir mi?

Evet, güzel bir örnek verdin. Ne olduğu çok bilinmiyor. Böyle söylersek bunu anlayanlara "Biz bunlardan yanayız" mesajı veririz. Anlamayan, karşı olup da sorun çıkartacak olanlara da söylersek bir şey anlamazlar. KPSS ya da bir şirket adı gibi... Lezbiyenler, geyler, biseksüeller, translar, interseksler olarak söylemek gerek. Varsın uzun olsun. Doğru kullanmakta fayda var. Bir de birey derken, sanki tekil bir varlık/vaka gibi ele alınıyor. Belli bir ortaklığı olan, bir ezilme/dışlanma/ötekileştirilme ya da bir kimlik itibarıyla bir araya gelebilecek bir topluluk olduğu göz ardı edilmemeli.

Önümüzdeki dönemde Elektrik Mühendisleri Odası çatısı altında da çalışmalar yapmak isteriz. Aslında karma bir ortamda çalışmak doğru olur, ancak şu an daha çok Kadın Komisyonu çalışmalarında dile getirebiliyoruz. Bu konuda ne söylemek istersin?

Mühendisler genelde homososyal bir ortamda. Bu ortamlar homofobinin en yüksek olduğu ortamlardır. Çünkü erkeklği gösterme, erkek ho-

mososyalliği, aynı cinsten insanların bir arada bulunduğu yerlerdir; ama aynı zamanda da homoerotik ilişkilerin de yoğun olduğu yerlerdir. Tabi kimse bunlar üzerine konuşmak istemez.

Umuyoruz ki birlikte tartışmaları açar ve mühendislik alanında homofobi ile mücadele ederiz. Bize zaman ayırdığın ve çok kıymetli bilgiler verdiğin için çok teşekkürler.

Remzi Altunpolat

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yaptı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Yüksek Lisans Programı'nda ders aşamasını tamamladı. Gazi Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalıştı. Eğitim Sen Ankara Üniversiteler Şubesi yönetiminde ve Eğitim Sen Yükseköğretim Bürosu'nda görev aldı. Şu anda Türk Eczacıları Birliği'nde araştırma uzmanı olarak çalışıyor.

Pembe Hayat, Kaos GL ve Uluslararası Af Örgütü'nde gönüllü olarak çalıştı. Geçtiğimiz yıldan bu yana Kaos GL Genel Sekreterliği görevini yürütüyor. Halkların Demokratik Partisi (HDP) kurucu üyesi ve hâlihazırda Parti Meclisi üyesi.

Konuşmacı olarak pek çok panel, konferans, sempozyum, söyleşi ve eğitime katıldı, çeşitli yayın organlarında yazıları yayınlandı. Kaos GL, Kaos Q+, Praksis, Yaşayan Marksizm, Eleştirel Pedagoji dergilerinin yayın kurulu üyesi.

Toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsel kimlikler, feminizm, erkeklik, LGBT çalışmaları, Queer teori, eğitim ve sağlık politikaları, sendikal hareketler, insan hakları, sosyal ve siyasal teori başlıca ilgi alanları arasında yer alıyor.